

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Miljøutfordringer i Nord-Trøndelag

Statssekretær Heidi Sørensen

Fylkesmannen i Nord-Trøndelags nyttårskonferanse
Steinkjer, 6. januar 2011

Foto: Syv O. Samsøe

Marisko er fylkesblomst for Nord-Trøndelag. Den er nær truet i Norge.

Takk for invitasjonen fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag til å snakke om miljøutfordringer i Nord-Trøndelag!

Naturen i Nord-Trøndelag

Forra naturreservat

2

Foto: Erlend Skutberg, Statens naturoppsyn

Naturen i Trøndelag er fra naturens side rik og fylket har natur og kultur i særklasse.

Bildet er fra Forra naturreservat, der Statens naturoppsyn har drevet skjøtsel på slåttemyr i 2008-2009.

Dyr og planter i Nord-Trøndelag er i stor grad knyttet til kystområder med rikt fugleliv, og artsrike skogsområder.

Trøndertorvmosen er en art som kun vokser i Nord-Trøndelag.

I Nord-Trøndelag finnes alle de fire store rovdyrene, men ulven opptrer kun som streifdyr. Kongeørn hekker over hele fylket.

Fylket har ellers mer enn 12500 fiskevann, et førtitalls laksevasdrag og mer enn 150 sjøaureelver.

Truet natur i Nord-Trøndelag

Ødeleggelse av dyr og planters leveområder er den største trusselen mot arter i Nord-Trøndelag. Presset er stort mot leveområder i tilknytning til vassdrag, tettstedsnære områder og kystgranskog.

Storsalamander er en sårbar art som i Midt-Norge finnes på både sørsida og nordsida av Trondheimsfjorden. Fiskeutsetting, drenering og barrierer som blant annet kan avskjære yngledammene fra vinteroppholdsstedene er viktige trusselfaktorer.

Fjellreven er en kritisk truet art på det norske fastlandet, og restbestanden i fylket er svært viktig for artens overlevelse i Skandinavia.

I elva Namsen lever Namsblanken. Dette er en relikte laksestamme, som kun lever i øvre deler av denne elva. Bestanden av Namsblank er vurdert som kritisk truet.

Hvorfor ta vare på naturmangfoldet?

Naturen har egenverdi

Naturmangfold er en viktig ressurs

Naturmangfold gir opplevelsesverdier

4

Fotos: Marianne Gjerv

Det er flere gode grunner til å ta vare på naturmangfoldet vårt.

For det første **har naturens mangfold en egenverdi**. Den er ikke bare til for oss mennesker. Vi har et etisk ansvar for å ta vare på naturmangfoldet, helt uavhengig av at den er en ressurs for oss. Artsmangfoldet i norsk natur er et resultat av evolusjon som har pågått gjennom millioner av år. Det gir både grunnlag for ærefrykt, og det gir oss et meget stort ansvar som forvaltere av natur.

Natur gir opplevelser. Norge er mer enn fjorder. Vi har stille vann og vide vidder. Vi er Europas grønne lunge. Vi har verdier som vil bli mer og mer etterspurte, fordi de er mangelvare i mange land: urørt natur og attraktive kulturlandskaper som kilde til rekreasjon og opplevelse. Natur gir muligheter for friluftsliv, jakt og fiske. Gode naturopplevelser gir minner for livet.

Naturen gir oss "økosystemtjenester". Naturen gir oss en rekke ting vi er helt avhengige av for å leve på jorda og som er grunnleggende for produksjonen av mat, ferskvann, skog osv. Dessuten regulerer naturen klima og kan bidra med å rense vann. Intakte økosystemer er viktig for å forebygge bl.a. flom og sykdommer.

Oppsummert er naturen grunnlaget for våre liv, menneskets helse, trivsel, økonomi og sikkerhet.

Hva truer naturmangfoldet?

Arealbruk er den desidert største trussel naturmangfoldet.

Innen arealbruk er de viktigste truslene

- **infrastruktur/boligbygging** (2061 truede og nær truede arter er negativt påvirket av dette i følge rødlista for 2010),
- **skogbruk** (1406 truede og nær truede arter er negativt påvirket) og
- **arealendringer i jordbruk** (661 truede og nær truede arter er negativt påvirket).

Andre trusler mot naturmangfoldet er

- [klikk] forurensning,
- [klikk] overhøsting,
- [klikk] fremmede arter og
- [klikk] klimaendringer.

Global klimaavtale og nasjonal klimamelding

6

Vi ser smelting av is og permafrost i nord, mer ekstrem tørke i varme strøk og hyppigere og mer intens nedbør og skred og flom i mange land. Vi kan ikke klare å begrense global oppvarming ved at bare i-land gjør tiltak. I U-land forventes stor utslippsvekst framover. Å begrense global oppvarming til maksimalt to grader betyr globale utslippskutt på 50-85% i 2050, målt i forhold til 2000-nivå.

Klimamøtet i Cancun i Mexico før jul vedtok en ny klimaavtale etter to uker med forhandlinger. Avtalen er det største skrittet framover for å bekjempe klimaendringer på flere år. Klimaavtalen er en balansert pakke som forankrer Københavnavtalen med tillegg og utfyllende regler på flere områder.

Hovedinnholdet i avtalen er:

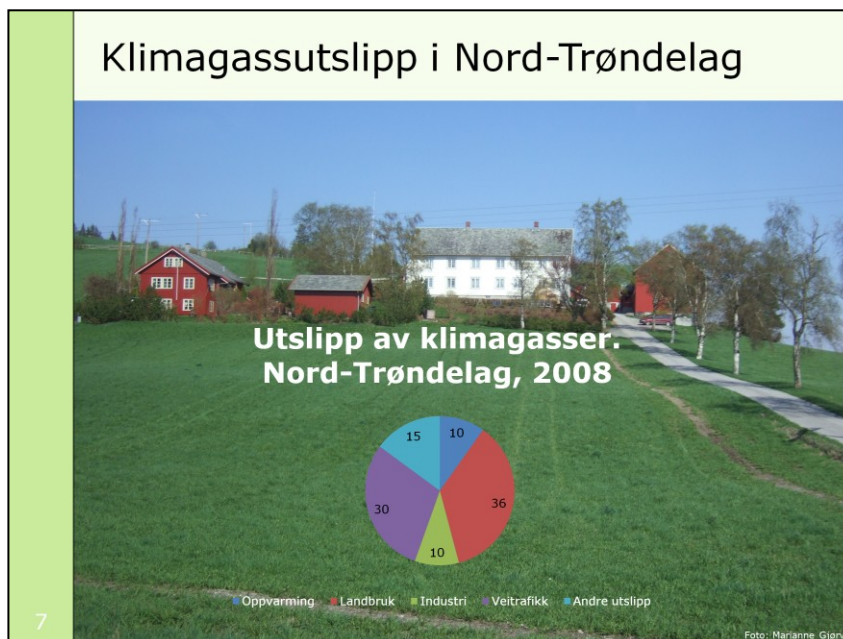
- Målet om å begrense den globale oppvarmingen til under 2 grader ble bekreftet.
- Utslippsmålene fra Københavnavtalen ble nedfelt i vedtaket. Avtalen oppfordrer landene til å skjerpe utslippsmålene.
- Det ble fastsatt gode rammer for hvordan landene følger opp sine utslippsmål gjennom rapportering og kontroll.
- Det ble vedtatt en mekanisme for å redusere utslipp fra avskoging i utviklingsland.
- Det ble etablert et grønt fond for klimatiltak i utviklingsland.
- Det blir økt satsing på teknologioverføring fra industriland til utviklingsland.
- Det ble besluttet å ferdigstille arbeidet med en ny forpliktelsesperiode under Kyotoprotokollen så raskt som mulig, men uten at alle betingelser er klarlagt.

Norge kunne ønske at avtalen hadde større ambisjoner om utslippskutt og at den pekte tydeligere fram mot en juridisk bindende avtale. Men avtalen blokkerer ikke for en juridisk bindende avtale. I 2011 vil man forhandle om mulige alternativer for endelig juridisk form på en helhetlig og global klimaavtale

Cancun-avtalen gir et godt grunnlag for å komme fram til en bindende klimaavtale som omfatter alle land, noe man vil fortsette å forhandle om i 2011. Det vil bli flere forhandlingsmøter i forkant av det neste partsmøtet som er i Sør Afrika i desember. Avtalen bidrar til å gjenopprette tilliten til FN-prosessen og skaper nytt håp for at verdenssamfunnet kan løse klimakrisen.

Nå jobber vi med å lage en ny klimamelding til Stortinget. Den skal legges fram i høst og vil vise hvordan Norge skal kutte våre egne utslipp i tråd med de målene vi har satt oss for 2020.

Klimagassutslipp i Nord-Trøndelag

I følge Statistisk sentralbyrås klimaregnskap, så er det to hovedutfordringer på utslippsfronten i Nord-Trøndelag. Jordbruket og veitrafikken står hver for omtrent en tredel av utslippene. Jeg skal komme nærmere tilbake til disse utslippene straks. **Den siste tredelen av utslippene stammer fra oppvarming av bygg, fra industrien og fra avfall.**

Utslippene i fylket vokste med 15 prosent fra 1991 – 2008, omtrent som landsgjennomsnittet. Denne veksten er det for en stor grad veitrafikken og industrien som har stått for.

Det er bra å høre at alle kommuner i Nord-Trøndelag jobber med klima- og energiplaner for sin kommuner. Det er også positivt at Nord-Trøndelag fylkeskommune har vedtatt en egen klima- og energiplan for fylket, med mål om reduksjon i egen virksomhet på 50% og reduksjon i hele fylket på 30% innen 2020.

Jeg kan også nevne at det totale utslippet i Nord-Trøndelag i 2008 var på 1,1 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Bygges gasskraftverket på Skogn, kan fylkets utslipp bli tredoblet (Skogn utgjør alene drøyt 2 mill tonn jfr. utslippstillatelsen).

Klima – transport

Veitrafikk: 30% av klimagassutslippene

Visjon for jernbanetilbudet: Steinkjer – Trondheim 1 time

Veitrafikk utgjør en stor del av utslippene i fylket, omtrent 30 %. Utslipp fra veitrafikken er dessuten en av de raskest voksende utslippskildene, med en vekst på over 20 % fra 1991 til 2006 i Nord-Trøndelag, eller i gjennomsnitt 1,25% i året i denne perioden. I tillegg kommer utslipp fra innenriks luftfart og "annen mobil forbrenning", der anleggsmaskiner og traktorer blant annet inngår.

Areal- og transportplanlegging er et sentralt virkemiddel for å redusere klimabelastning fra transportsektoren i Nord-Trøndelag.

Overgangen til miljøvennlige transportformer, som jernbane- og busstransport, vil være viktige tiltak for å få ned klimagassutslippene i fylket.

Utvikling av **jernbanetilbudet** har vært en prioritert satsing i Trøndelag over lang tid. I Nord-Trøndelags fylkesplan for klima og energi, er visjonen "Steinkjer-Trondheim på 1 time" lagt til grunn for arbeidet med videreutviklingen av jernbanetilbudet på Trønderbanen. Ellers vet jeg at elektrifisering av jernbanestrekningene i Nord-Trøndelag, som er omtalt i Nasjonal transportplan, fremheves i klima- og energiplanen i fylket.

Videre er det behov for å få etablert gode sammenhengende sykkelveinett i Nord-Trøndelag.

Vindkraft i Nord Trøndelag

Det blåser mye langs Trøndelagskysten. Nord-Trøndelag er derfor et godt egnet fylke for vindkraftutbygging. Regjeringen ønsker utbygging av vindkraft, men det er helt nødvendig å finne fram til lokaliseringer som er akseptable også i forhold til andre miljøinteresser.

Miljøverndepartementet har tidligere tatt til orde for at det bør lages regionale vindkraftplaner for å avklare områder hvor vindkraft kan være akseptabelt – og hvor det ikke er det. I 2007 gjennomførte begge Trøndelagsfylkene, sammen med Møre og Romsdal, et grunnlagsarbeid hvor aktuelle områder i de tre fylkene ble vurdert, blant annet i forhold naturmangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner. Også konsekvenser for reindrift, reiseliv og annen næringsutvikling ble vurdert.

Dette grunnlagsarbeidet resulterte i en fylkesdelplan for vindkraft i Sør-Trøndelag, mens Nord-Trøndelag ikke fulgte opp med en formell fylkesdelplan. Fylkestinget vedtok likevel våren 2008 en "Strategisk plan for vindkraft" – hovedsakelig som et innspill til Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin samordnede høring av en rekke vindkraftprosjekter på Fosen og i regionen for øvrig. Fylkestingets strategiske plan ble langt på vei tatt hensyn til gjennom NVEs behandling av prosjektene. Bl.a. ble en rekke prosjekter i fylket avsluttet eller stilt i bero gjennom denne behandlingsrunden. Fylkets strategi for vindkraft inngår også i den senere vedtatte klima- og energiplanen for fylket.

I Nord-Trøndelag er det per i dag bare Hundhammerfjellet i Nærøy kommune som er kommet i drift. I tillegg er det gitt endelig konsesjon til Ytre Vikna, men anlegget er foreløpig ikke realisert. Det er også gitt konsesjon til Sørmarkfjellet (Roan/Osen/Flatanger), men denne er påklaget til Olje- og energidepartementet. I tillegg har konsesjonssøknader for vindkraftanlegg på Innvordfjellet (Namdalseid/Flatanger) og Breivikfjellet (Namsos/Namdalseid) vært på høring og er nå til behandling i NVE. Ytterligere tre prosjekter i fylket er på høring som melding.

Miljøverndepartementet er i dialog med energimyndighetene for å forbedre beslutningsgrunnlaget i vindkraftsaker. Bl.a. samarbeider vi nå om hvordan utredningsprogrammene i vindkraftsakene på en best mulig måte skal fange opp hensynene i naturmangfoldloven. Jeg forutsetter at også fylket og kommunene følger opp dette i sin lokale behandling av sakene.

Historisk tilbakeblikk

Foto: Ola Glesne

1910-loven: Fredet naturminne i Ullevål haveby

Foto: Bård Løken ©NN, Samfoto

1954-loven: Nasjonalparker. Rondane (1962)

Foto: ©Ove Bergersen /NN/Samfoto

1970-loven: Systematisk og moderne. Fredning av klippeblåvingen

Foto: Statens naturoppsyn

2009: Naturmangfoldloven. Bruk og vern

10

To hovedretninger i forvaltningen av natur:

- Ta vare på gården og tilhørende områder og overlate den til neste generasjon i minst like god stand som da du selv overtok
- Sikre gården og dens verdier gjennom statlige vedtak om fredning/vern.

1910-loven: vern av enkeltobjekter og mindre områder. Bilde: Vernet eik (naturminne) i Ullevål Haveby i Oslo. Eika er sannsynligvis 2-300 år gammel.

1954-loven: I tillegg til vern av arter og mindre områder, åpner loven for vern av nasjonalparker. Bildet viser Rondane nasjonalpark, som er vår første nasjonalpark (1962). Den første nasjonalparken i Nord-Trøndelag var Børgefjell, som ble opprettet i 1963 og utvidet i 2004. Og i 1970 ble jeg født ...

1970-loven: ... Og da fikk vi selvfølgelig en ny og meget moderne naturvernlov! En mer systematisert og moderne vernelov, med formål, vernekategorier, vilkår for vern og rettsvirkninger. Bilde viser en klippeblåvinge. Den ble fredet i 2008.

2009-loven: En lov som har mål, prinsipper og regler for bærekraftig bruk og vern av norsk natur. Bilde viser dugnad med slåttonn for å hindre gjengroing.

På mange måter forener naturmangfoldloven de to hovedtradisjonene i utviklingen av den norske miljøtenkingen. Dette er en lov for bærekraftig bruk og vern av natur.

Naturmangfoldlovens hovedgrep

11

Kilde: Miljøverndepartementet
Fotos: Bård Løken, Asbjørn Børset, Erling Svensen

Lovens hovedgrep:

Toppen av pyramiden: Her finner vi verneområder og prioriterte arter og det mest verdifulle av norsk natur. Vi skal fortsatt verne viktige områder i norsk natur, blant annet i skog og i marine områder. I tillegg tar vi nå i bruk det nye det nye virkemiddelet Prioriterte arter.

Mellomsjiktet: Her finner vi natur som krever spesielle hensyn, blant annet utvalgte naturtyper, som er et viktig nytt verktøy som vi nå tar i bruk.

Grunnmuren: formål, forvaltningsmål og prinsipper. Gjelder for alle tiltak som berører natur og alle sektorer hvor man fatter vedtak som berører natur.

Kunnskapsgrunnlaget

Vitenskapelig kunnskap
Erfaringsbasert kunnskap

12

Foto: Marianne Gjerv

Kunnskapskravet er en del av naturmangfoldlovens grunnmur, både vitenskapelig kunnskap og erfaringsbasert kunnskap.

Bildet: utbygging av vei for nye hyttefelter i fjellskog på Vaset i Valdres.

Føre-var-prinsippet

Ved søknad. Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet.

Av eget tiltak. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

Økosystemtilnærming og samlet belastning

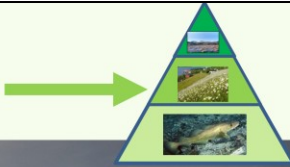
Vurderingen av den første påvirkningen av et økosystem. Vurdering av nye påvirkninger på et allerede påvirket økosystem.

Kostnader ved å hindre eller begrense skade innbefatter alle kostnader ved forebyggende eller gjenopprettende tiltak

I dette kan det også ligge kostnader for å fremskaffe kunnskap.

Kostnader for å hindre eller begrense skade, kan også være kostnader ved overvåking av miljøtilstanden der en tillatt virksomhet finner sted og som den kan ha effekt på.

Utvalgte naturtyper

Felles regler for forvaltning av natur utenfor verneområder

Konkretisere naturtyper det er spesielt viktig å ta vare på

Øker forutsigbarhet og forenkler

14 Kystlynghei

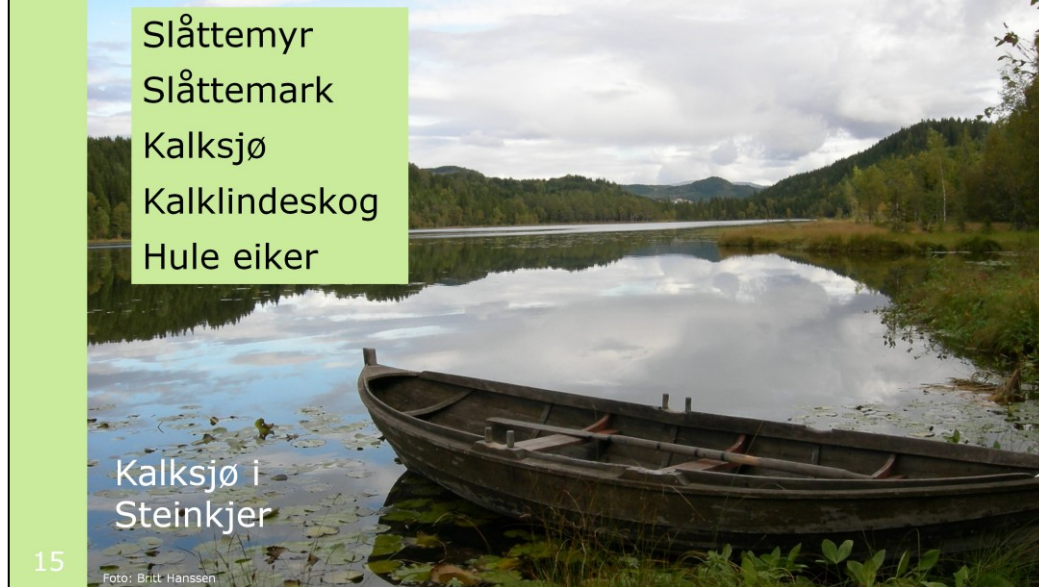
Foto: Jan Rabben/NW/Samfoto

Utvalgte naturtyper er naturtyper med en ensartet type natur som omfatter alt plante- og dyreliv og de miljøfaktorene som virker der.

For første gang har vi felles regler for forvaltning av natur utenfor verneområder. Forvaltningen skal skje gjennom bærekraftig bruk. Konkretiserer forvaltningen. Dette øker forutsigbarhet og forenkler.

Bildet viser naturtypen kystlynghei. Den er en naturtype som det er mye av i Trøndelag og som kan bli aktuell som utvalgt naturtype.

Forslag til utvalgte naturtyper

Bildet viser en kalksjø (Vestre Dyen) i Steinkjer kommune.

Disse er kandidater til utvalgte naturtyper:

Slåttemyr

Slåttemark

Kalksjø

Kalklindeskog

Hule eiker

Det er 46 slåttemarker i Nord Trøndelag, med et samlet areal på 1414 dekar. Av disse blir 20 omfattet av forskriften om utvalgte naturtyper fordi de er klassifisert som A- svært viktige (4) og b- viktige (16).

Slåttemyr er det registrert relativt mange av i Nord-Trøndelag, (58 stk), flere av dem er rikmyrer på næringsrik grunn.

Det er ikke registrert noen lauvenger i Nord Trøndelag.

Prioriterte arter

Moderniserer artsbeskyttelsen - dynamisk

Ser artene og leveområder i sammenheng

Avprioritering

16 Elvemusling

Foto: Paul Aspholm, Bioforsk

Prioriterte arter avløser naturvernlovens "artsfredning", og til dels "totalfredning" etter viltloven og lakse- og innlandsfiskloven.

Gjeldende fredningsvedtak står ved lag inntil de blir opphevet.

Prioriterte arter **moderniserer artsbeskyttelsen** ved å se arter og leveområder i sammenheng, i såkalte økologiske funksjonsområder. Det som skiller reglene om prioriterte arter fra tidligere artsfredninger, er at f.eks. tidligere fredninger av planter primært innebar at man ikke kunne plukke planten. Men det var tillatt å ødelegge området der planten vokste. Nå kan man hindre dette gjennom å etablere økologiske funksjonsområder.

Prioriterte arter er **dynamisk**, ift

- **aktive tiltak**; skal mange av disse artene tas vare på, trenger man aktive tiltak. Derfor skal det utarbeides handlingsplaner, der skjøtsel og aktive tiltak er nødvendig for å ta vare på arten.

- **ikke statiske funksjonsområder**; dersom arten flytter på seg, følger det økologiske funksjonsområdet med arten. Mest aktuelt for dyr, f.eks. fugler.

- **avprioritering**; det er ikke et siktemål å prioritere en art for "alltid". Siktemålet er å få arten i en så god tilstand at prioriteringen kan falle bort. Det er en egen hjemmel for dette i loven.

Nord-Trøndelag har et stort antall elver med friske bestander av elvemusling. Elvemusling er en ansvarsart for Norge siden mer enn halvparten av antallet elvemuslinger i Europa finnes hos oss.

Antallet i Norge er beregnet til 140 millioner individer, og mange millioner av disse vil være å finne i Nord-Trøndelag. Det er utarbeidet en handlingsplan for elvemusling, og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har et nasjonalt samordningsansvar for oppfølging av handlingsplanen.

Foto: Sigve Reiso

Forslag til prioriterte arter

Fjellrev

Rød skogfrue

Elvemusling

Stor salamander

Elvesandjeger

Sinoberbille

Dverggås

Eremitt

Honningblom

Klippeblåvinge

Svarthalespove

Dragehode

17

Her er oversikten over de 12 artene som er forelått prioritert. For syv av disse er det også foreslått økologiske funksjonsområder.

Fjellrev m/økologisk funksjonsområde

Rød skogfrue m/økologisk funksjonsområde

Elvemusling

Stor salamander m/økologisk funksjonsområde

Elvesandjeger m/økologisk funksjonsområde

Sinoberbille m/økologisk funksjonsområde

Dverggås m/økologisk funksjonsområde

Eremitt

Honningblom

Klippeblåvinge m/økologisk funksjonsområde

Svarthalespove

Dragehode

Av disse, fins fjellrev, elvemusling og stor salamander i Nord-Trøndelag.

Forskriftene om prioriterte arter og utvalgte naturtyper har vært på en bred, alminnelig høring. Saken er nå under behandling i Miljøverndepartementet før forskriftene skal fastsettes av Kongen i statsråd.

Verneområder

16 % av fastlands-Norge er vernet
Gjennomføring av Nasjonalparkplanen
og fylkesvise verneplaner
Skogvern og marin verneplan
Økt fokus på forvaltning og skjøtsel

18

Foto: Steinar Johansen

Dette bildet viser Lakavasshatten i Blåfjella. Det er tatt av Steinar Johansen, som også har laget boka "Blåfjella-Skjækerfjella og Lierne nasjonalparker; Blåfjell og gyldne drømmer".

Ca 16 % av Fastlands-Norge er vernet per august 2010. 33 nasjonalparker og i tillegg en rekke andre store verneområder.

Det vil fortsatt være behov for vern av områder. Fokus framover blir på marint vern og skogvern.

Det er et paradigmeskifte i vernepolitikken, fra etablering av verneområder til forvaltning og skjøtsel av områder som er vernet. Budsjettene til forvaltning økt betydelig de siste årene.

Tall som Direktoratet for naturforvaltning har hentet inn i 2008, viser at verneverdiene vurderes som truet i 38% av verneområdene, mens tallet i 1996 var på 18 %. Den største trusselen mot verneverdiene er i dag gjengroing. Dette gjelder ca 25 % av områdene. Forstyrrelser er en trussel i 19 % av områdene, mens fremmede organismer utgjør en trussel i 13 %.

Områdevern i Nord-Trøndelag

16 prosent av naturen i Nord-Trøndelag er vernet

19

Omtrent 16 prosent av Nord-Trøndelags areal er vernet.

Viktige verneområder i tillegg til nasjonalparkene Blåfjella-Skjækerfjella, Lierne, Børgefjell og Skarvan/Roltdalen, er Øvre Forra naturreservat som er et Ramsarområde. I tillegg kan naturreservatene Ulendeltaet i Lierne og Sklinna naturreservat i Leka, som nå også er meldt inn som Ramsarområder, nevnes.

Lokalt ønske om nasjonalpark

Bilde viser Steintjønna fra den lokalt foreslåtte nasjonalparken i Verran i Nord-Trøndelag.

Selv om gjennomføring av nasjonalparkplanen går mot slutten, kan det være aktuelt med flere nasjonalparker. Ordførerne i Verran, Namdalseid, Osen, Roan og Åfjord ønsket i 2009 sammen å foreslå en nasjonalpark (Dåapma) på ca 400 km² på Nord-Fosen.

Et arbeidsutvalg med bred politisk og administrativ deltakelse er etablert for gjennomføring av denne prosessen.

Slike lokale initiativ må berømmes. Området inneholder interessante naturkvaliteter og det kan ha positiv betydning for reiseliv i regionen, mao en vinn-vinn situasjon både for naturvernet og for lokalsamfunnet.

Lokal forvaltning av verneområder

Dette bildet er fra Lierne nasjonalpark, og er også tatt av Steinar Johansen.

[klikk] Forvaltningen av verneområdene skal være kunnskapsbasert, lokalt forankret og enhetlig. Den må være uavhengig av administrative grenser og gjenkjennbar i alle nasjonalparker.

Verneområdene er opprettet fordi områdene er unike i nasjonal sammenheng. I verneområdene skal verneverdiene ha forrang i forhold til annen aktivitet.

Vi har fått en ny forvaltningsmodell med politisk sammensatte interkommunale nasjonalpark-/verneområdestyrer. Disse er rådgivende utvalg. Nasjonalpark-/verneområdeforvalter er sekretær for styret. Miljøverndepartementet er klagemyndighet.

Nasjonalparkstyret er nå konstituert. Det har fått forvaltningsmyndighet for nasjonalparkene Blåfjella-Skjækerfjella og Lierne og et stort ansvar når de skal forvalte områdene på vegne av nasjonen.

(Nasjonalparkstyret består av, Erik Seem fra Grong kommune, Alf Robert Arvasli fra Lierne kommune, Vigdis H. Belbo fra Snåsa kommune, Bjørn Arild Gram fra Steinkjer kommune, Bjørn Iversen fra Verdal kommune, Annikken Kjær Haraldsen fra Nord-Trøndelag fylkeskommune, Eva Anette Wilks, Susanne Lyngmann, Kjell Jøran Jåma og Algot Peder Jåma fra Sametinget).

Naturarven som verdiskaper

Vi har mye fin natur i Norge, men vi må lære oss å servere den bedre. Verneområdene og andre verdifulle naturområder skal være en viktig ressurs i samfunnsutviklingen.

Verdiskapingsprogrammet for naturarven skal satse på lokale krefter som vil vise fram natur uten å ødelegge den. Det skal legge grunnlaget for ny næringsvirksomhet i distriktene, støtte innovasjon, ideer og nyskaping av opplevelsesprodukter og bygge ned barrierer mellom sektorer.

Det er 15 prosjekter i programmet, som er har fått 25 millioner kr i støtte i 2010 og 2011. Programmet er et samarbeid mellom Miljøverndepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet.

Verdiskapingsprogrammet skal bidra til :

miljømessig verdiskaping: god helhetlig planlegging og forvaltning, mindre forurensning, bevaring av naturmangfold, forvaltning som bedrer naturkvaliteten, vern, pleie, restaurering og skjøtsel.

kulturell verdiskaping: løfte fram lokal identitet og stolthet. Naturmiljøer kan gi opplevelseskvaliteter og dybde til et sted og tilføre stedet symbolsk betydning, Storslagne eller særpregede landskap, en flott utsikt eller å se sjeldne dyr eller planter er en stor opplevelse for de fleste.

Sosial verdiskaping: løfte fram lokal bevissthet og engasjement rundt naturområdene, bidra til lokal stolthet , bidra til at lokalbefolkningen får øynene opp for vernets muligheter.

Økonomisk verdiskaping: De økonomiske ringvirkningene kan innebære bl.a. økning i antall besøkende til området, flere guidede turer, lengre opphold, flere overnattinger i randsonene, mer omsetning av lokal mat og mer besøk til lokale kulturtilbud.

Våtmarksområder - Fuglekikking

Nord Trøndelag deltar i Verdiskapningsprogrammet for naturarven med prosjektet "Magiske og verdifulle opplevelser i nordtrøndersk natur".

Et delprosjekt her er "Fuglekikking ved fjorden". Dette prosjektet handler om å etablere landets første "bastion" for fuglekikking, med utgangspunkt i miljøet i Verdal. Trondheimsfjorden har et stort mangfold av arter innenfor et lite geografisk område. Mange av dem er attraktive internasjonalt. Aktører blant annet på Ørland og i Flatanger, vil også bli trukket inn i prosjektet.

Både for tilreisende fuglekikkere og lokalbefolkning, er det viktig med naturinformasjonssentre som sprer kunnskap og informasjon, slik at folk får en god opplevelse uten å forstyrre naturmangfoldet.

Regjeringen ønsker å bidra til kunnskap om våtmarker i hele landet. Syv sentre med fokus på våtmarker, har derfor i 2010 fått tildelt midler til utstillinger og informasjonsarbeid: Ørlandet våtmarkssenter (Sør-Trøndelag), Kvasheim fyr (Rogaland), Kjerringøy – "RamSalten" (Nordland), Lilløyplassen naturhus (Akershus), Dokkadeltaet våtmarkssenter (Oppland), Holmen natursenter (Vestfold) og Nordre Øyeren Naturinformasjonssenter (Akershus). Tildeling for 2011 er ennå ikke klar.

Vi bevilget i april 2010 3 millioner kroner til bygging av et våtmarkssenter på Ørin i Trondheimsfjorden i Verdal kommune.

Våtmarker er viktige både for naturmangfold og klima. De er viktige for fuglelivet, de bidrar med stabil vannforsyning, drikkevann, rensing av avløpsvann, nedbryting av forurensning, klimaregulering, stabilt lokalt værmønster, demping av klimaendringer og flomsikring.

Mange våtmarker ligger i tettbygde strøk og er derfor attraktive som utbyggingsområder, til industri og veier. Ørin er intet unntak. Industriområdet på Verdal ligger tett inntil, og det har de siste årene pågått et stort restaureringsarbeide for å flytte en molo og gi elvedeltaet større plass.

Rovdyr – todelt målsetning

Det skal være plass til levedyktige rovdyrstammer og aktiv bruk av utmarksbeite i norsk natur

24

Foto: Miljøverndepartetet/ Direktoratet for naturforvaltning

Den todelte målsetningen skal ligge fast; det skal være plass til levedyktige rovdyrstammer og aktiv bruk av utmarksbeite i norsk natur.

Det er på ingen måte en enkel målsetning.

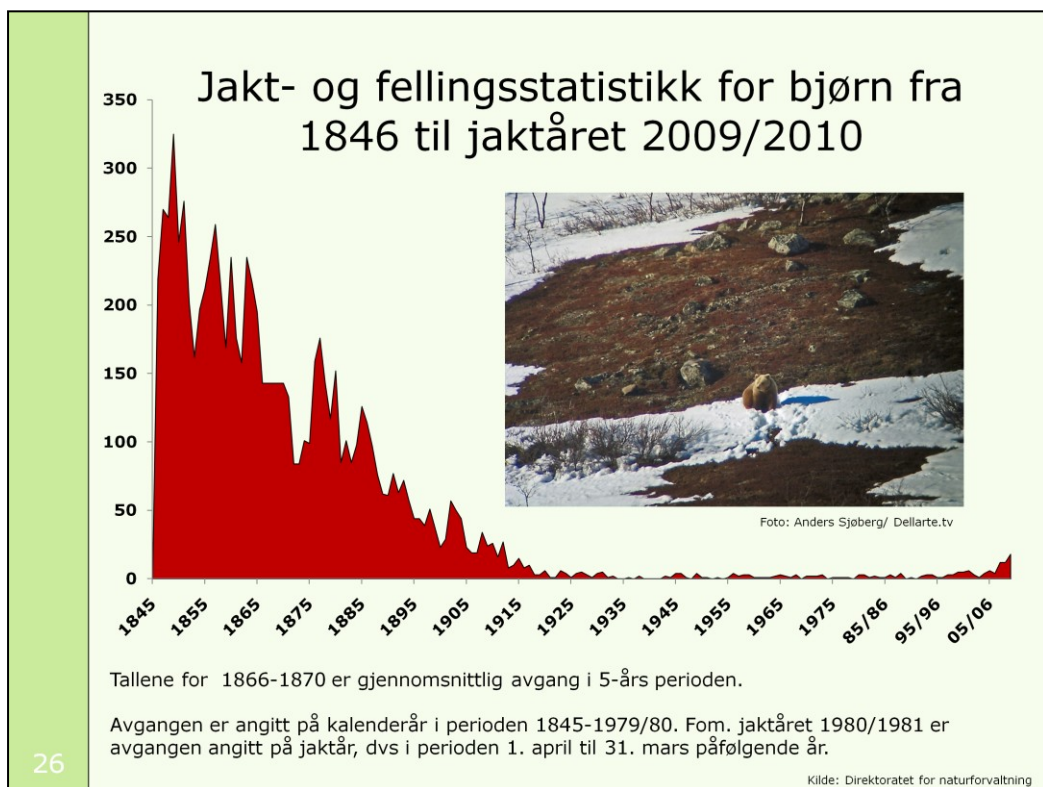
Men det er et overveldende flertall i Norge som vil ha rovdyr i norsk natur og det er et overveldende flertall som vil at utmarksbeite skal utnyttes. Vår oppgave er å finne løsninger som gjør at vi kan nå begge mål.

Jf. Soria Moria II, har Regjeringen invitert Energi- og Miljøkomiteen til et møte i slutten av januar vedrørende nye bestandsmål for ulv og bjørn. Figuren viser dagens bestandsmål for de ulike artene (antall årlige ynglinger).

Nye bestandsmål skal selvfølgelig befinne seg innenfor rammen av gjeldende lovverk og internasjonale forpliktelser.

Det har vært lagt opp til en bred prosess med debatt og involvering av ulike aktører. Arbeidet med nye bestandsmål blir en krevende jobb, men vi må ha et nytt forlik for å skape større enighet om de bestandene vi forvalter. Vi har i vår og høst gjennomført dialogmøter i de åtte ulike rovviltregionene. Målet med møtene har vært å få til en felles plattform for diskusjonene rundt nye bestandsmål, og samtidig få innspill til prosessen videre.

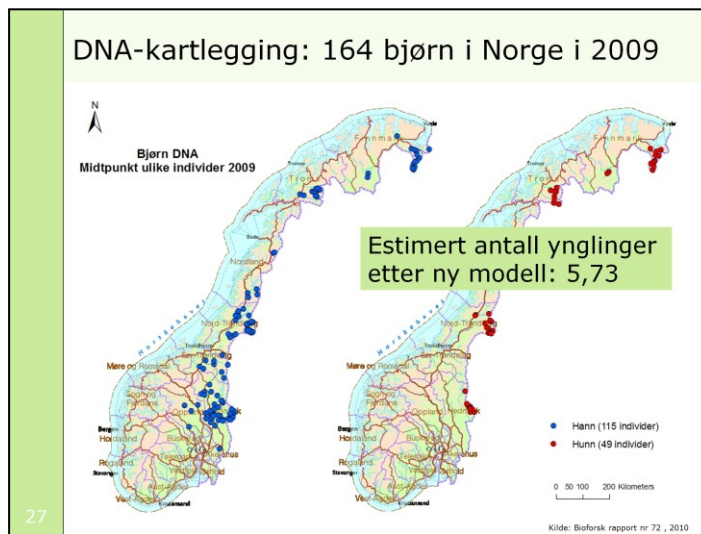
26

Figuren viser jakt- og fellingsstatistikk for bjørn fra 1846 til jaktåret 2009/2010. Vi antar at de fleste rapporterte sine fellinger, fordi det frem til 1932 var skuddpremie på bjørn. Da ble bjørnen fredet under vintersøvnen. Den ble totalfredet i Norge i 1973.

Bjørn ble fredet i 1913/1969 i Sverige.

Avgang bjørn siste jaktår:

År	Bjørn
2008/2009	12
2009/2010	18
2010/2011	10 (Foreløpig tall)

Fra og med 2009 er det gjennomført årlig DNA-registrering av bjørn og jerv i hele landet. Man er helt avhengig av lokalt engasjementet for å kunne gjennomføre denne typen av bestandsregistrering! Kartene viser det geografiske midtpunktet for de ulike individene av bjørn, som ble påvist gjennom DNA-analysene i Norge i 2009. Hver prikk illustrerer et individ, og de blå prikkene er hannbjørner, mens de røde prikkene er hunnbjørner. Forekomsten av binner i Norge er i Pasvik, Anarjokka, Indre-Troms, her i Nord-Trøndelag og i Hedmark.

Når det gjelder bjørn er vi et godt stykke unna målet på 15 årlige ynglinger i Norge. Som dere er godt kjent med er overvåking av bjørn svært utfordrende. Forvaltningsmålet er uttrykt i et spesifikt antall årlige ynglinger, og et nøyaktig anslag over antall ynglinger. Med utgangspunkt i dette har det skandinaviske bjørneprosjektet, etter oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning, utviklet en simuleringsmodell for å estimere antall årlige ynglinger av bjørn i Norge. Modellen tar utgangspunkt i DNA-analyser av årlige innsamlinger av biologisk materiale, i hovedsak ekskrementprøver. Modellen beregnet 4.29 ynglinger i Norge i 2008 og 5.73 i 2009 (mellom 2 og 10 ynglinger), basert på henholdsvis 40 og 49 dokumenterte individuelle binner.

I region 6 (Midt-Norge) ble det funnet 16 binner under DNA-analysene i 2009, og estimert 2.32 ynglinger i 2009 (1.05 i 2008), målet i regionen er 4 årlige ynglinger. Dette er også et av tiltakene etterspurt i rapporten om rovvilt og reindrift fra NT.

Argumentasjonen som en ofte møter om at yngre hannbjørner vest i Norge ikke har noen betydning for bjørnebestanden, er en sannhet med modifikasjoner. Disse vil også reprodusere seg dersom de overlever til kjønnsmoden alder. Slike individer kan på lik linje med alle andre individer, være bærere av særskilt viktige gener eller inneha egenskaper som er "viktig" for bjørnebestanden.

Bestandsmål og situasjon for bjørn og ulv i Sverige og Norge

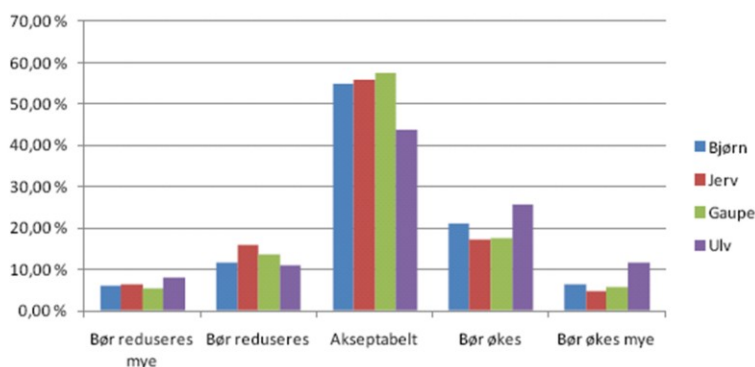
	Norge		Sverige	
	Mål	Situasjon	Mål	Situasjon
Bjørn	15 ynglinger per år	Estimert 6 ynglinger i 2009	Min. 100 ynglinger per år eller 1000 individer	3200 individer i 2009
Ulv	3 ynglinger per år innenfor ulvesonen	3 helnorske ynglinger innenfor ulvesonen bekrefta i 2010	Etappemål: 20 ynglinger per år, tak på 210 individer	23 ynglinger i 2009

28

Kilde: Miljøverndepartementet

Dagens mål for bjørn er 15 årlige ynglinger, og målet for ulv er 3 årlige ynglinger innenfor det nærmere avgrensede forvaltningsområdet for ynglende ulv (ulvesonen). For to dager siden kom nyheten om at bestandsmålet for ulv er nådd for første gang. Dette er en svært gledelig nyhet. Vi har fortsatt ikke har nådd målet for bjørn. Tabellen viser også bestandsmål og bestandssituasjon for rovvilt i Sverige.

Holdninger til rovdyr

Figur 1. Hva mener du om bestandsnivået på de store rovdyrene i Norge?

Kilde: Norsk institutt for naturforskning

29

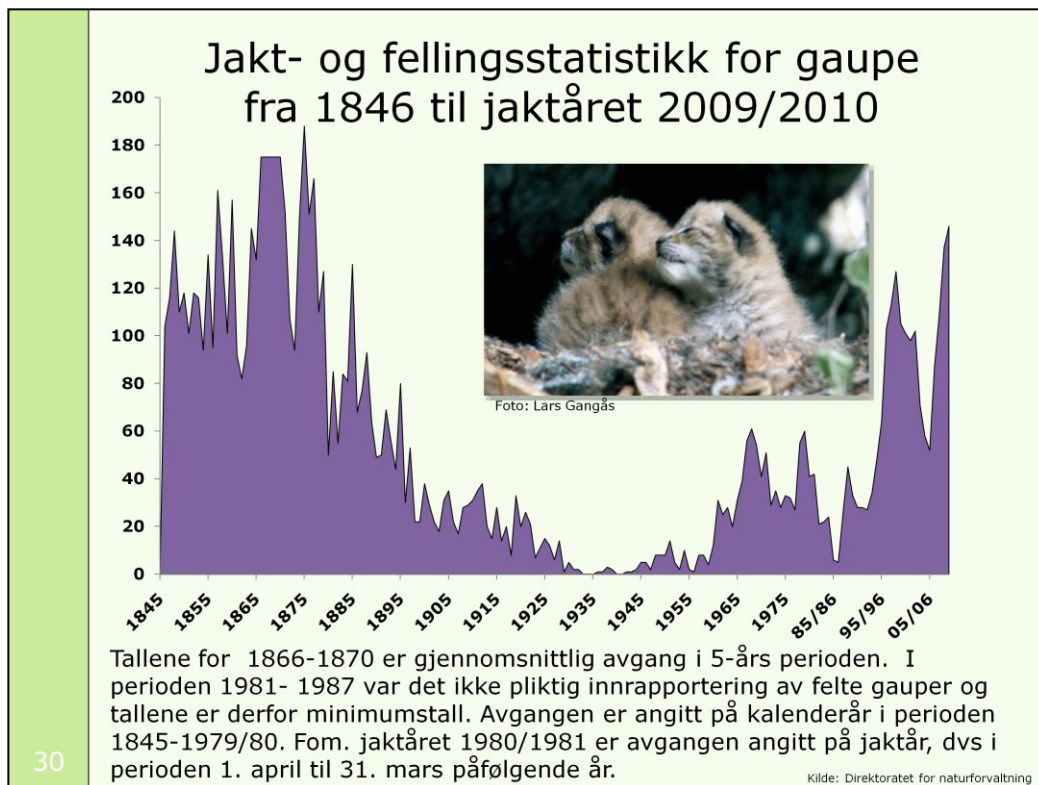
Norsk institutt for naturforskning har nettopp gjennomført en undersøkelse som har kartlagt holdninger til rovdyr og rovdyrforvaltning i befolkningen generelt, og sett på forskjellene mellom bygd og by, og mellom rovdyrrområder og resten av landet. Undersøkelsen hadde 4000 respondenter, inkludert et spesialutvalg fra fire regioner som har store rovdyr, og særlig de kontroversielle artene ulv og bjørn. Den er gjennomført med hjelp fra TNS Gallup.

Figuren viser at et klart flertall mente at nivået på **bjørn, jerv og gaupe** er på et akseptabelt nivå i dag (55,0 %, 55,8 % og 55,8 %).

Andelen som mener at nivået for **ulv** var akseptabelt nivå var noe mindre (43,8 %).

For bjørn og ulv var det et klart flertall for å øke nivået, blant dem som ønsket en endring (27,4 % og 37,1 %).

De som mener at bestandsnivået er akseptabelt eller kan økes utgjør 82,4 % for bjørn, 78,6 % for jerv, 80,9 % for gaupe og 80,9 % for ulv.

30

Gaupe:

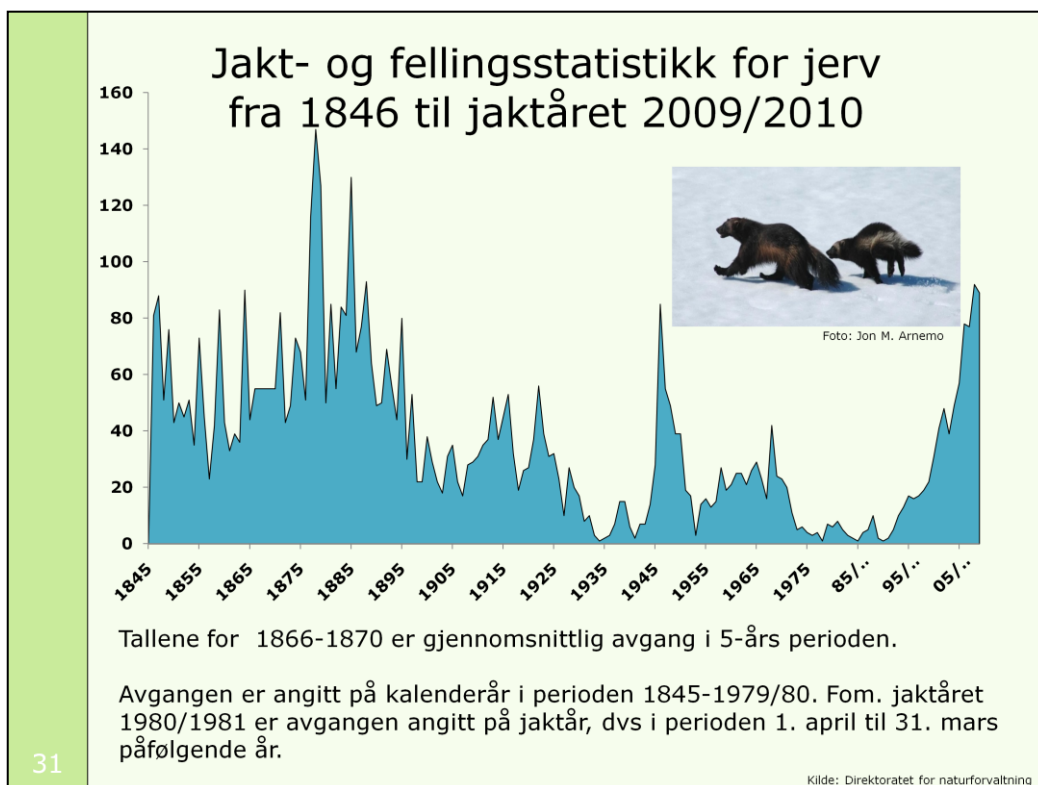
Her ser vi jakt- og fellingsstatistikk for gaupe fra 1846 til jaktåret 2009/2010.

I 1980 ble ordningen med helårsjakt og statlig skuddpremie avvirket. I 1992 ble gaupa fredet i Sør-Norge inntil kvotejakten ble innført i 1994.

Gaupe fredet i 1928, 1986 og 1991 i Sverige.

Avgang gaupe siste jaktår (1. april – 31. mars):

År	Gaupe
2008 /2009	139
2009/2010	147

31

Jerv:

Her ser vi jakt- og fellingsstatistikk for jerv fra 1846 til jaktåret 2009/2010.

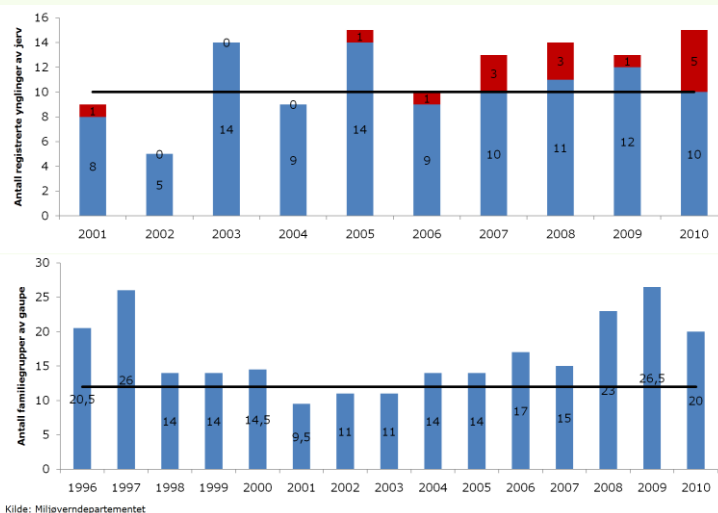
Skuddpremie opphørte i forbindelse med fredningen av jerv, som ble innført i Sør-Norge i 1973. Jerv ble imidlertid totalfredet i hele landet (altså inkludert Nord-Norge) først i 1982.

Jerv fredet i 1913/1969 i Sverige.

Avgang jerv siste jaktår:

År	Jerv
2008/2009	92
2009/2010	89
2010/2011	48 (Foreløpig tall)

Bestandstall for jerv og gaupe i region 6 (Trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal)

32

Kilde: Miljøverndepartementet

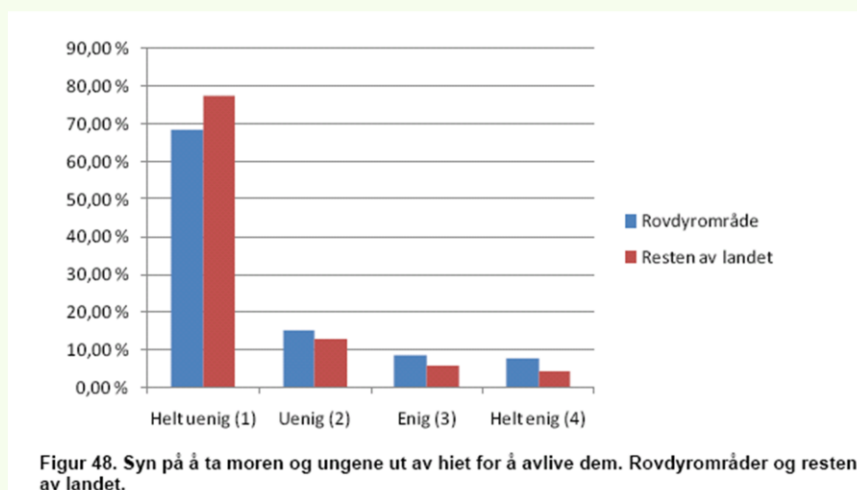
Disse figurene viser utviklingen i antall registrerte ynglinger av jerv og gaupe i region 6 (Trøndelagsfylkene og Møre og Romsdal). Rød del av søyle i figuren for jerv viser antallet ekstraordinære uttak i løpet av våren. Svart strek viser bestandsmålene i regionen. Vi ser her at man for jerv ligger på bestandsmålet om 10 årlige ynglinger etter ekstraordinært uttak.

Bestanden av gaupe ligger i dag nær bestandsmålet for de fleste regioner. Unntaket er her i region 6 der antall familiegupper har økt de siste årene. På grunn av den økende bestanden, var kvotene for gaupejakta på landsbasis totalt sett høye i år. Det ble åpnet for felling av totalt 149 dyr, hvorav 58 hunngauper. Dette er den største kvoten som er satt siden det ble innført kvotejakt på gaupe i Norge i 1994.

En gjennomgang av kvotejakta for 2010, viser at det på landsbasis ble felt et historisk høyt antall gauper, totalt 134, det høyeste fellingstallet siden midten av 1800-tallet. Flest gauper ble felt i region 6. Bestandstallene for 2010 er fra registreringen før jakta 2010, og man vil først se effekten av jakta i 2010 reflektert i bestandstallene for 2011 som blir presenterte av Rovdata våren 2011. Det er forventet at uttaket i 2010 vil redusere bestanden ned mot bestandsmålet også i region 6.

Det er for øvrig gledelig at reindriftsnæringen selv, gjennom rapporten fra Nord-Trøndelag om sørsamsisk reindrift, sier at de kan leve med bestander av rovvilt rundt bestandsmålene. Det er altså per i dag bare gaupe som ligger over målene, og det jobbes i forvaltningen målrettet for å forvalte bestandene så nær bestandsmålet som mulig.

Holdninger til hiuttak

Kilde: Norsk institutt for naturforskning

Ekstraordinære uttak som hiuttak, er ikke alminnelig jakt, og målet er å redusere omfanget av skadefellinger og ekstraordinære uttak til et minimum. Våren 2010 ble det gjennomført 12 hiuttak, og 22 enkeltindivider ble tatt ut under ekstraordinære uttak.

Undersøkelsen fra Norsk institutt for naturforskning om folks holdninger til rovvilt, viser klart at dette er et kontroversielt tema. Et solid flertall er i mot denne type tiltak, både i rovdymrådene og i resten av landet (90,3 %). Figuren viser at det likevel er en større andel i rovdymrråder som mener at dette er et akseptabelt tiltak. For landet som helhet er dette tiltaket omtrent like lite populært som å bruke gift.

Sørsamisk tamreindrift

Oppfølging av rapport fra arbeidsgruppen for reduksjon av konfliktnivået rovvilt-reindrift i Nord-Trøndelag

34

Regjeringen fikk høsten 2009 overlevert en rapport fra arbeidsgruppen i Nord-Trøndelag om rovvilt-reindrift i sørsamiske områder. Rapporten er fulgt opp av Regjeringen, og vi innledet før jul konsultasjoner med Sametinget. Jeg skal i morgen delta i konsultasjon med Norske Reindriftssamers Landsforbund.

Jeg vil gjøre dere oppmerksom på at miljøforvaltningen i løpet av året som har gått har satt inn diverse tiltak for å i møtekomme anbefalingene fra rapporten, og man har ikke avventet en ferdigstilling av rapporten.

- Overvåkingsprogrammet for rovvilt omorganiseres og styrkes. Viktig i dette arbeidet er etablering av et tydeligere skille mellom forvaltning og overvåking, økt lokal medvirkning i registreringsarbeidet og økt fokus på kommunikasjon av overvåkingsresultater.
- Økning av registreringsinnsatsen på spesielt gode sporingsdager i kystdistriktene. Vinteren 2010 ble overvåkingsinnsatsen i kystdistriktene intensivert, blant annet ved bruk av helikopter. Det er gjennomført en rekke flyvninger i områdene vest for E6 i Nord-Trøndelag (inkludert Fosen). Reindriften deltok og bestemte i stor grad flyruta.

Videre vil jeg påpeke at denne saken har to sider: rovvilt, og reindrift! Det meldes om store tap av kalv i Nord-Trøndelag. Dersom man deler opp i mindre enheter (distrikt eller enkeltenheter) ser vi imidlertid store forskjeller som i mange tilfeller vanskelig kan forklares med rovvilt alene. Blant annet er innmeldt kalvetap for reindriftsåret 2008-2009 på 64 % i Vestre Namdal reinbeitedistrikt, mens tilsvarende tall er 29 % i Østre Namdal reinbeitedistrikt, altså omvendt i forhold til rovviltets tilstedeværelse. Reindriftsfaglige spørsmål må vurderes, og undersøkelser av andre tapsårsaker bør prioriteres aktivt for å få omforent kunnskap som kan forklare ulikheter.

Andre forhold er også vanskelig for reindriften, som er en arealkrevende næring. Debatten om vindkraft viser dette.

I følge Fylkesmannen i Nord Trøndelag, viser en oppsummering av erstatningssøknadene for husdyr tapt til rovvilt i beitesesongen 2010, at det omsøkte tapet er redusert med 1000 dyr i forhold til antall omsøkt i 2009. For beitesesongen 2010 er 6183 sau/lam omsøkt som tapt til fredet rovvilt. Vi må tilbake til 2004 for å finne tapstall som er lavere enn årets, med 4319 sau/lam omsøkt som tapt til fredet rovvilt.

Regjeringen vil endre erstatningsordningen for husdyr. Det blir et vanskelig arbeid, men på bakgrunn av konfliktene rundt dagens ordning, må vi gjøre dette. I det videre arbeidet er det viktig med grundige utredninger og inngående kunnskaper om ulike tapsårsaker og omfanget av disse. Det er satt ned en ekspertgruppe med bred kompetanse for å utrede alternative ordninger. Ekspertgruppen skal rapportere til Miljøverndepartementet innen 1. juni 2011.

Regjeringen vil ha en fortsatt sterk satsing på forebyggende og konfliktdempende tiltak i rovviltforvaltningen, og gi omstillingsmidler i prioriterte rovdryrområder når dette anses hensiktsmessig.

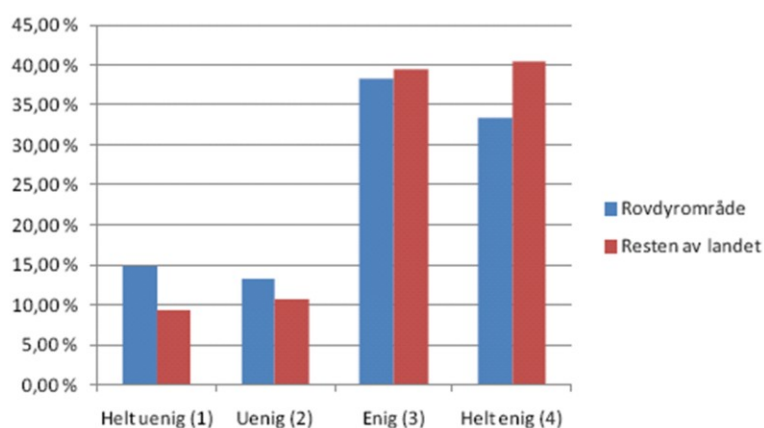
Direktoratet for naturforvaltning skal revidere og lage utkast til forskrift for standarder for rovviltsikre gjerder. Den 23. november 2010 ble det holdt en erfaringskonferanse på Gardermoen, dette gav mange nyttige innspill til arbeidet med forskriften.

I Nord-Trøndelag har rovviltsikre gjerder vist seg å ha god effekt mot tap av sau og lam til rovdyr, spesielt mot bjørn. Fylkesmannen i Nord Trøndelag opplyser at det per i dag er 14 sauebønder som har besetningen innenfor rovviltsikkert gjerde i Nord-Trøndelag, enten hele eller deler av beitesesongen. I tillegg til disse, arbeider ytterligere 4 sauebønder med oppsett av rovviltsikre gjerder som er planlagt ferdig innen 2011. Alle rovviltsikre gjerder i Nord-Trøndelag blir planlagt i samarbeid med dyreeier selv, og alltid med de berørte reinbeitedistriktets samtykke. Særlig i bjørnebelastede områder har tapene gått kraftig ned etter at dyrene kom innenfor rovviltsikre gjerder. I 2010 er kun 2 dyr dokumentert tapt til rovdyr innenfor rovviltsikre gjerder i fylket, begge til gaupe (tall fra Rovbase).

Direktoratet for naturforvaltning arbeider nå med forslag til forskrift om hva som er et rovviltsikkert gjerde.

Rovviltsikre gjerder er ikke et tiltak for hele landet, men i yngleområde for bjørn og i ulvesonen har det vist å være det mest effektive forebyggende tiltaket.

Holdninger til rovdryrsikre gjerder

Figur 32. Syn på å sette opp gjerder for å redusere problemet med at rovdyr angriper husdyr. Rovdyrområder og resten av landet.

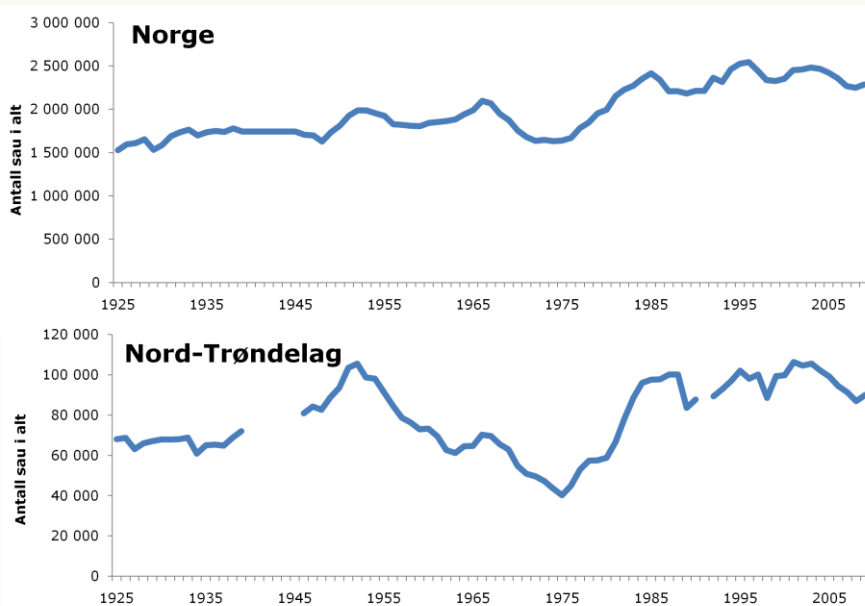
Kilde: Norsk institutt for naturforskning

36

Rovdyrkonfliktene kan håndteres på forskjellige måter, og en rekke praktiske tiltak kan benyttes for å dempe konfliktnivået. I undersøkelsen til Norsk institutt for naturforskning om folks holdninger til rovvilt, ble deltagerne spurt om hvor uenige eller enige de var i at ti forskjellige tiltak kan anvendes. For hele landet var tilslutningen høyest til tiltaket om å bruke gjerder for å beskytte husdyr mot rovdyrangrep.

Figuren viser fordelingen av synspunktene på bruk av rovviltsikre gjerder. Det var en høy tilslutning i både rovdrymråder (71,8 %) og i resten av landet (79,8 %), (enig eller helt enig).

Utvikling i antall sau

37

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Overvåkingen og forskningen som gjøres med hensyn til bestandsstørrelser og utbredelse av rovvilt, er stor. I tillegg til et godt kunnskapsgrunnlag om rovvilt, er det viktig å fremskaffe tilsvarende kunnskap om utvikling og status for beitenæringa når vi nå skal vurdere nye bestandsmål for ulv og bjørn i Norge.

Figuren viser antall sau i alt i Norge. Man ser her en økning om lag 1.529.000 dyr i 1925 til 2.284.500 dyr i 2009 (økning på 0,75 mill sau = 50 %). Tellingene er blitt utført i juni/juli og inkluderer både sau og lam.

I Norge fra 1970 til 2004 : 41 % økning i antall sau i Norge ved telling i juni/juli.

I Norge fra 2004 til 2009: 8 % nedgang i antall sau i Norge ved telling juni/juli.

I Nord-Trøndelag har antall sau og lam (telling i juni/juli) gått opp fra 68.062 i 1925 til 89.976 i 2009. Høyeste antallet sau og lam var i 2001 med 106.312 sau/lam.

Trusselsbilde for villaksen - bildet er grovt sett todelt:

1. Ferskvann

I ferskvann har gyro, forsurening, vannkraftutbygging og andre inngrep historisk stått for de største truslene for villaksen. Grovt sett kan vi si at mangeårig innsats gjør at vi har disse trusselfaktorene under kontroll.

Inngrep i vassdrag skyldes behov for kraftproduksjon, drikkevann, veier eller bedre arrondering i landbruket. Vannstanden i noen reguleringsmagasin varierer mer enn 20 meter, noe som påvirker økologien betydelig. Paradoksal nok kan utbygging være til fordel mht. laks i nedenforliggende elver, fordi vannføringen kan holdes større i tørre sommere. Konsesjonen for reguleringene av Øvre Namsen skal revideres i 2012, og det er innledet en prosess hvor miljøutfordringer i tilknytning til reguleringen skal vurderes.

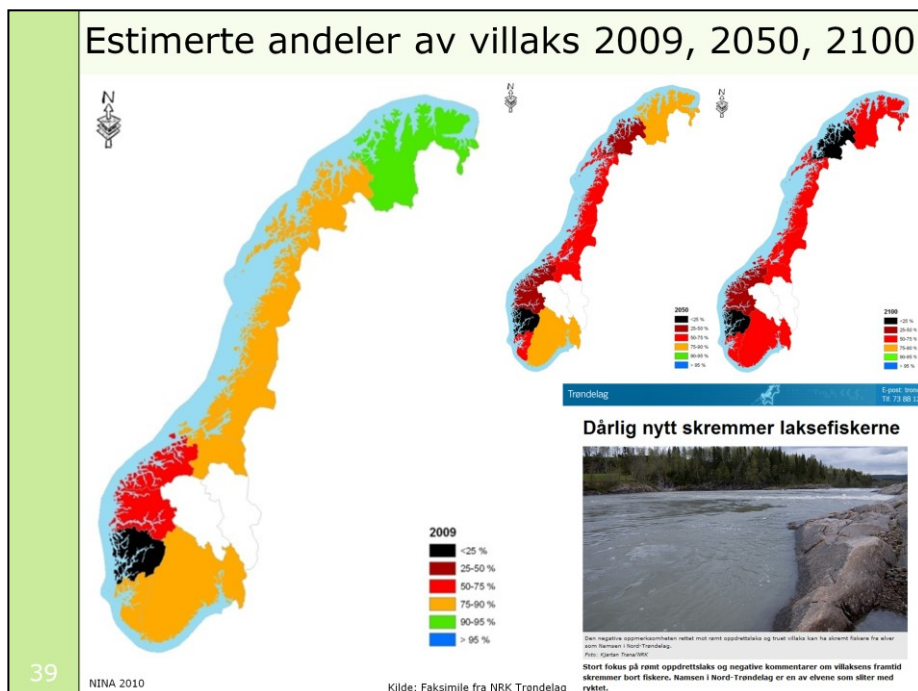
2. Sjøen/havet

Havbruksnæringen står i dag samlet sett for de største truslene som vi ikke har kontroll med for villaksen i dag. Jeg er spesielt bekymret for **rømmings- og luseproblematikken**.

Også overbeskatning av villaks kan gi negative effekter - ikke minst i sjølaksefisket der livskraftige og sårbare bestander kan landes i samme fangst.

I tillegg er det slik at endringer og naturlige variasjoner i økosystemet i havet, er av stor betydning for villaksens oppvekstforhold og dermed sjøoverlevelse. Disse påvirkningsfaktorene kan imidlertid vanskelig styres ut fra hensynet til villaksen. Overlevelsen i havet må derfor betraktes som en rammebetingelse for de ville laksebestandene.

Når **Vitenskapelig råd for lakseforvaltning** i en samlet analyse peker ut **lakselus og rømt oppdrettsfisk** som de **eneste ikke-stabiliserte eksistensielle truslene mot villaks**, **forplikter dette til handling**.

Den negative utviklingen med rømt oppdrettsfisk og lakselus er dårlig nytt for verdiskaping av villaks. Dette gjelder i høyeste grad for Nord-Trøndelag.

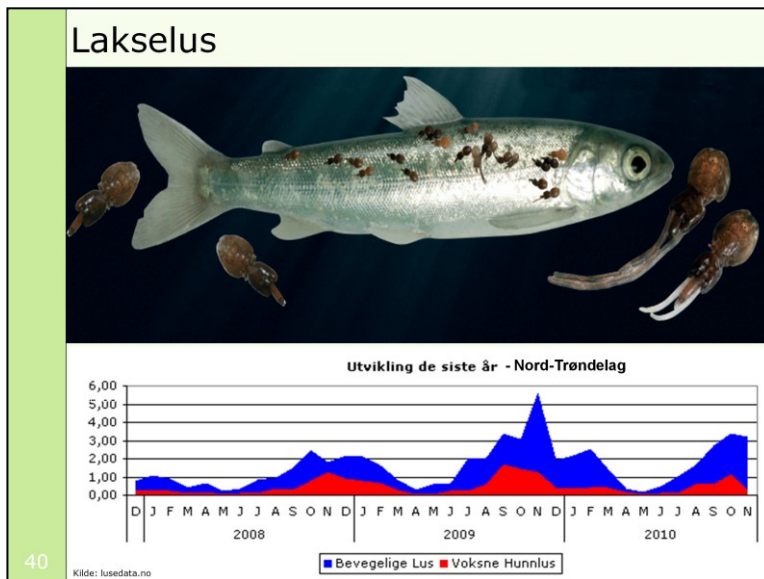
Rømmingssituasjonen er alvorlig. I 2006 var over 23 prosent av laksen i Namsen som ble fanget under prøvofisket oppdrettslaks. I 2009 hadde dette bedret seg noe, men andelen var fortsatt over 15 prosent.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har utarbeidet ulike scenarier for innslag av rømt oppdrettslaks fram til år 2100. Resultatene viser at det allerede har skjedd store negative endringer i andelen gytefisk med villaksbakgrunn i mange regioner av Norge.

Om NINA sine prognoser slår til, vil kanskje så mye som halvparten av all laks som fanges i trønderske laksevassdrag være oppdrettslaks i 2050.

Siden 1980- tallet har innslaget av rømt oppdrettsfisk i de overvåkede gytebestandene i gjennomsnitt variert med mellom 11 og 35 prosent på landsbasis. I enkelte bestander har innslaget vært opp mot 70 %. På tross av store årlige variasjoner i rapporterte rømminger, har innslaget av rømt fisk på gyteplassene dessverre vært tilnærmet stabilt og alt for høyt de siste 10 årene.

På lang sikt er det kun ett scenario som entydig bringer utviklingen i de regionale villaksbestandene i riktig retning, og det er 0 % rømte oppdrettslaks i gytebestanden. Det haster nå med å iverksette dette 0-scenariet.

Livskraftige villaksbestander og et godt fiske både i elv og sjø, har vært et kjennemerke og en viktig del av verdiskapingen i trøndelagsfylkene i lange tider. Det er nå stor grunn til stor bekymring for både villaksen og sjøørreten i Trøndelag.

Flere oppdrettslaks i sjøen gir flere verter for lusa å formere seg på. Antall lus per fisk er økende, som følge av en stor økning i oppdrettsproduksjonen de senere årene. I følge Mattilsynet er situasjonen i Nord-Trøndelag alvorlig med vedvarende multiresistens. Det behandles nå med hydrogenperoksid og leppefisk. Resistensen har bredd seg sørover til Sør-Trøndelag, som nå også har områder med multiresistens.

Lusesituasjonen som Mattilsynet meldte om høsten 2009 og 2010, er etter mitt syn ikke forenlig med miljømessig bærekraft.

Noen av de nasjonale laksefjordene, spesielt de store laksefjordene, ser ut til å kunne ha en positiv effekt mot lakselus. Dette gjelder for eksempel Trondheimsfjorden og Namsenfjorden. De minste laksefjordene, ofte bifjorder i større fjordsystem, ser dessverre ut til å ha ingen eller kun begrenset effekt.

Den vedvarende negative utviklingen med både lakselus og rømminger, er svært frustrerende. Det er ikke unaturlig at det nå begynner å bli stilt spørsmål ved om det er fornuftig å gjennomføre svært kostbare forvaltningstiltak, som for eksempel bekjempelse av *Gyrodactylus salaris* og kalking. Dersom vi ikke snart får kontroll med truslene fra rømt oppdrettsfisk og lakselus, risikerer vi at miljøforvaltningens innsats kan være nytteløs på sikt.

Figuren [klikk] viser utviklingen i utbredelse av lakselus i Nord-Trøndelag 2008-2010. Det røde området i grafen viser voksne hunnlus som produserer egg. Det blå området viser de tidligere stadiene for bevegelige lus, og det indikerer hvordan lusenivået vil endre seg frem i tid.

Inngrepsfrie naturområder

Bevaring av inngrepsfrie naturområder (INON) er en viktig utfordring i miljøpolitikken. Disse områdene representerer mange ulike miljøverdier, blant annet landskapsverdier som gir grunnlag for unike naturoplevelser.

Store sammenhengende naturområder kan også være viktige leveområder for arter som er følsomme for menneskelige forstyrrelser og inngrep, og som sprednings- og vandringskorridorer for ulike arter. På grunn av menneskeskapt klimaendring, vil ventelig mange arter i fremtiden ha økt behov for slike spredningskorridorer for å kunne finne egnede levesteder i en skiftende natur.

Inngrepsfrie naturområder er en unik verdi ved norsk natur. Få andre land i Europa har større gjenværende naturområder uten tyngre tekniske inngrep. Bevaring av slik urørt natur er derfor også svært viktig for Norge som reisemål og turistnasjon. Natur uten tekniske inngrep er en viktig kvalitet som også våre etterkommere har rett til å oppleve!

Nord-Trøndelag er et fylke hvor relativt store skogarealer ligger innenfor INON-soner eller i buffersonen på en kilometer rundt INON-soner. Det er imidlertid viktig å være klar over:

I en stor del av arealet i buffersonen på en kilometer kan uansett drives skogbruk uten at ny veibygging er nødvendig. Her er altså ikke INON til hinder for skogsdrift.

Det må forventes at INON-arealer sammenfaller i stor grad med skogarealer som er skogbruksmessig ulønnsomme. I landbruksundersøkelsen for 2008, vurderte skogeierne selv at på landsbasis er hele 27 % av det produktive skogarealet skogbruksmessig ulønnsomt.

Kartlegging av inngrepsfri natur i Norge (INON) viser at over 1000 kvadratkilometer inngrepsfri natur gikk tapt i perioden 2003–2008 på grunn av ulike typer utbygginger. Dette er en klar økning i forhold til forrige periode. Utbygging i vassdrags- og energisektoren står for ca 40 prosent av bortfallet i perioden, mens landbruksveier står for drøyt 30 prosent av bortfallet.

Det pågår et samarbeid mellom Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet for å vurdere hvordan skogbrukets behov for veibygging og behovet for ivaretagelse av inngrepsfrie naturområder, naturmangfold og andre miljøverdier skal kunne balanseres slik at begge hensyn ivaretas best mulig. Dette arbeidet vil bl.a. bygge på rapporten fra Direktoratet for naturforvaltning og Statens landbruksforvaltning om skogsveier og INON.

Skogbruket har et stort miljøansvar

Skogbruk påvirker et stort antall arter negativt
Spredning av fremmede treslag er et problem
Skogsveier er viktig årsak til tap av inngrepsfri natur

Det er bra at miljøregistreringer i skog gjennomføres forut for hogst. Hogst baseres som regel på skogbruksplaner, og for å få tilskudd til slike planer fra Landbruks- og matdepartementet, er det et krav om miljøregistreringer. Registreringene ligger til grunn for avsetting av nøkkelbiotoper på de enkelte eiendommene; dette inngår i Levende Skog-konseptet, som var en avtale mellom skognæringa og miljøvernorganisasjonene.

Midt-Norge er det eneste stedet der det store russiske barskogbeltet møter Atlanterhavet. I dette klimaet med kald sommer og en like fuktig og kald vinter, har kystgranskogen utviklet seg med stor artsrikdom av moser og lav.

I den nye rødlista framgår det at hele 50 % de truede og nær truede artene i Norge lever i skog. I tillegg framgår det at så mange som 1406 truede og nær truede arter er negativt påvirket av skogbruk. Det er hogst som er den viktigste negative faktoren for se aller fleste av disse artene.

Hvis vi skal sikre naturmangfoldet i skog må både skogvernet økes og skogbrukets miljøsyn bedres. Vi vil forsøke å gjøre vårt bidrag: Det ligger forslag om vern av 31 skogområder på statsgrunn til sluttbehandling i Miljøverndepartementet, og vi satser på vern av disse områdene i løpet av året.

Skogbruket har selv et stort ansvar, og det er spesielt viktig at leveområder for truede arter blir ivaretatt i et tilstrekkelig omfang.

En annen utfordring er å unngå skadelige effekter ved bruk av fremmede treslag. Her arbeider også myndighetene med å fastsette en ny forskrift om utsetting av utenlandske treslag.

Bygging av skogsveier er en hovedårsak til tap av inngrepsfrie naturområder. Dette er en aktuell problemstilling i dette fylket, og jeg vil derfor gjerne gå nærmere inn på dette.

Inngrepsfrie naturområder og skogsveier

Statistikk fra Nord-Trøndelag, 2007-2009:

Totalt ca 80 veisaker. 11 saker berører inngrepsfrie naturområder. Av disse hadde miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen generell merknad til seks saker.

5 av de 11 sakene berører villmarkspregede områder. Av disse har Fylkesmannen frarådd bygging i én sak, dvs at Fylkesmannen har frarådd bygging i én av 80 skogsveisaker.

43

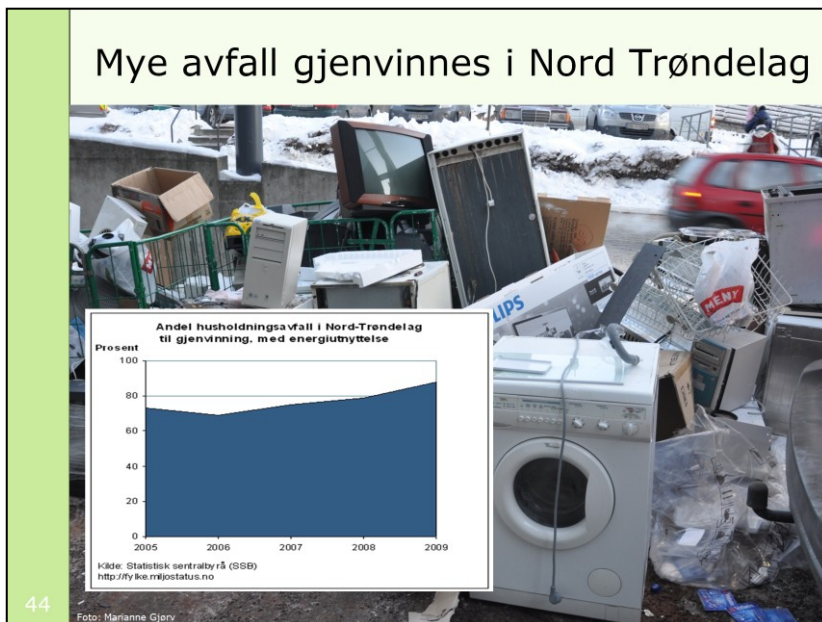
Foto: Marianne Gjerv

Det framstilles av enkelte som om INON fører til full stopp for all ny skogsveibygging. Dette er ikke riktig.

Statistikk fra Nord-Trøndelag 2007-2009 viser:

- Totalt ca 80 veisaker (med store og små saker, basert på arkivsøk)
- 11 saker berører INON. Av disse hadde miljøvernavdelingen generell merknad til 6 saker.
- 5 av de 11 sakene berører villmarkspregede områder. Av disse har Fylkesmannen frarådd bygging i én sak.

Mye avfall gjenvinnes i Nord Trøndelag

Som ellers i landet har avfallsmengdene i Nord-Trøndelag økt de siste 15 årene økt. Mengden husholdningsavfall som legges på nordtrønderske avfallsfyllinger er imidlertid redusert.

[Klikk inn graf] I 2009 produserte hver nordtrønder 369 kg husholdningsavfall, mot 385 kg året før. På landsbasis var tallet 420 kg i 2009 og 434 kg i 2008.

I 2009 var denne mengden ca 4200 tonn avfall, og vi ser at avfallsgjenvinningen i Nord-Trøndelag øker.

I 2009 ble hele 85 % av det nordtrønderske husholdningsavfallet gjenvunnet, både i form av materialgjenvinning og energigjenvinning. Landsgjennomsnittet var på 76 % gjenvinning i 2009.

Dette viser at avfallsarbeidet i fylket er preget av et godt samarbeid mellom kommunene. F.eks:

Vi ser at avfallsgjenvinningen i Nord-Trøndelag har økt som følge av kildesortering, og at avfall som tidligere ble lagt på avfallsdeponier, nå blir sendt til energigjenvinning.

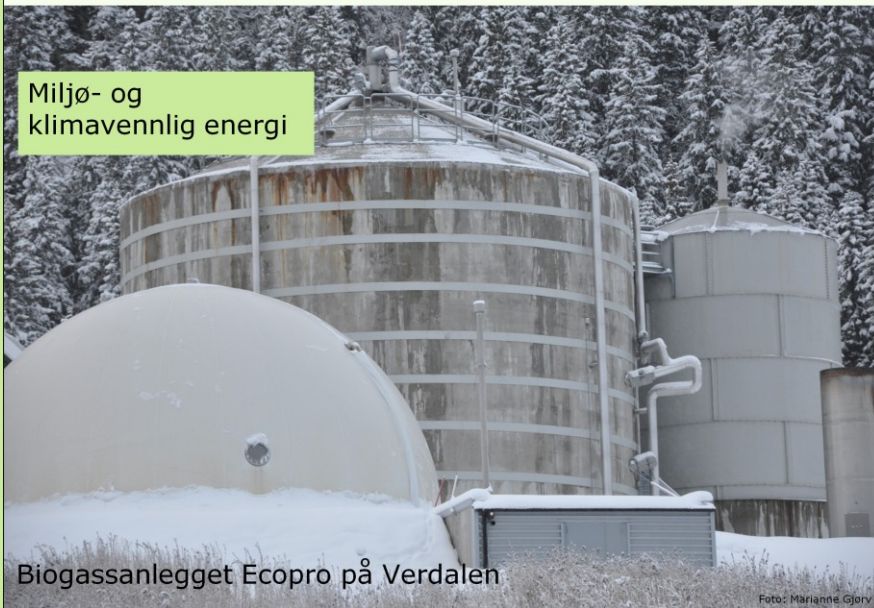
Innsamlingsordningene er blitt forbedret og det er i dag langt flere som leverer avfall til innsamlingsordningene i Nord-Trøndelag enn tidligere. Dette bidrar til mindre forsøpling og ulovlig avfallsbrenning.

Det er etablert miljøborg i kommunene og større sorteringsanlegg i de største kommunene.

Videre er det innført kildesortering i alle kommuner i Nord-Trøndelag.

Biogass til strøm og varme

Miljø- og klimavennlig energi

45

Biogassanlegget Ecopro på Verdalen

Foto: Marianne Gjerv

Før jul besøkte jeg biogassanlegget til Ecopro på Verdalen.

Det var imponerende å høre at 50 kommuner i Midt-Norge samarbeider om å levere og behandle 30.000 tonn kildesortert matavfall og slam i året til anlegget, levert fra kommuner og interkommunale selskaper, industri og private aktører.

Det er bra at anlegget kan produsere biogass til elektrisitetsproduksjon og varme på en fremtidsrettet og miljømessig forsvarlig måte, og dermed foredle avfall til energi og næringsrike jordforbedringsprodukter.

I følge Ecopro, bidrar de med årlige reduksjoner i klimagassutslipp tilsvarende 50 000 til 90 000 tonn CO2 ekvivalenter. Biogass er en fornybar ressurs og bruk av slik gass er dermed et godt klimatiltak.

Kloakkslam er en avfallsressurs som bør utnyttes til biogass og næringsrike jordprodukter.

Mange kommuner leverer likevel kloakkslam til åpne anlegg, framfor lukkede høyteknologiske anlegg, der gjenvinningsgraden er lav og der drivhusgasser forsvinner i atmosfæren.

I en fylkesdekkende kontrollaksjon mot de åpne anleggene som håndterer kloakkslam, avdekket fylkesmannen i Nord-Trøndelag i 2009 flere brudd på tillatelser, blant annet i henhold til lagringstid og gjenvinning. Det er således viktig at slike brudd følges opp av fylkesmannen.

Jeg har vært i kontakt med Klima- og forurensningsdirektoratet som vil foreta en vurdering av behov for økt tilsyn og kravene som stilles til slam og slamdeponering, herunder bruke erfaringene fra kontroll aksjonene som er gjennomført.

Fiskeværer Sør-Gjæslingen – fredet kulturmiljø

Ta vare på
kystkulturen

Til tross for en værmessig utsatt plassering, med vinterstormer og mye uvær opp igjennom tidene, er fiskeværer Sør-Gjæslingen i Nord-Trøndelag godt bevart. Det ble fredet av Kongen i statsråd 1. oktober i 2010, og er det første fiskeværer som er fredet som kulturmiljø i Norge.

Sør-Gjæslingen representerer en viktig del av vår kystkultur, og kystkulturen har vært underrepresentert på fredningslisten. For hundre år siden var det flere tusen fiskere i arbeid på Sør-Gjæslingen, et av kystens største fiskeværer.

Fiskeværer var i aktiv bruk fram til 1978. Det har elementer som er typiske for både nordnorske og sørnorske fiskeværer. Det var både en væreier som disponerte flere rorbuer og fastboende fiskere i fiskeværer. I de beste årene hadde fiskeværer nær 5000 fiskere.

Nå er flere av bygningene satt i stand av Kystmuseet, som driver forsiktig turisme på stedet. Også de privateide bygningene er inne i et omfattende restaureringsprosjekt, i samarbeid med Riksantikvaren.

Fredning av Levanger sentrum

Ta vare på unike trebymiljøer

48

Riksantikvaren arbeider med å frede Levanger sentrum som kulturmiljø. Levanger er en av Norges mest interessante trebyer med store nasjonale kulturminneverdier. Bebyggelsen i sentrum er særpreget og unik i nasjonal sammenheng, særlig trebygningene i sveitser- og jugendstil. I Midt-Norge finnes det i dag nesten ingen intakte trehusmiljø fra perioden 1896-1904, men Levanger sentrum har bevart mye av særpreget som treby fra denne tiden. Levanger har langt tilbake i historien vært et møtested og markeds plass, og det er spor fra middelalderen i grunnen i sentrum.

Når et kulturmiljø fredes, er det for å ta vare på sammenhengen og helheten. En kulturmiljøfredning omfatter utearealene og det utvendige av bygningene, ikke det innvendige.

Fredningen vil ikke hindre ny næring eller en annen bruk av bygningene, så lenge det ikke innebærer fysiske inngrep i strid med formålet med fredningen. Levanger sentrum skal videreføres som et levende bymiljø, med boliger, handel og annen næringsvirksomhet.

Kommunen er positiv til en permanent fredning av Levangers trehusbebyggelse og den fredningsprosessen som nå skal starte opp.

Lykke til med miljødebatten i Nord Trøndelag!

Hellstranda

49

Til slutt vil jeg kort nevne at jeg er klar over at det pågår en diskusjon om flytting av godsterminalen i Trondheim, og at Hellstranda i Stjørdal er et av alternativene som er foreslått som ny lokalisering.

Det er laget en konseptutredning for logistikk-knutepunkt i Midt-Norge. Det opereres med minst tre alternativer, hvorav

- 1) på Hellstranda, Stjørdalen, Nord-Trøndelag,
- 2) alternativ syd for Trondheim, utløpet av Gaula, Melhus
- 3) areal lenger inn i landet uten nærhet til jernbane.

En begrunnelse for lokalisering på Hellstranda, er blant annet nærhet til jernbane og flyplass. Det har imidlertid utviklet seg et stort lokalt engasjement imot dette alternativet, særlig fra friluftsjansjener.

Saken er ennå ikke på Fylkesmannens bord.

Lykke til med miljødebatten i Nord-Trøndelag!